

# Joanna Fila

---

## Rola mikrokredytów we wspieraniu mikro- i małych przedsiębiorstw na przykładzie Niemiec

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 34, 36-42

---

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JOANNA FILA

Uniwersytet Łódzki

## ROLA MIKROKREDYTÓW WE WSPIERANIU MIKRO- I MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW NA PRZYKŁADZIE NIEMIEC

### Wprowadzenie

Mikro i małe przedsiębiorstwa to grupa podmiotów gospodarczych, które tradycyjnie w teorii i praktyce wykazują niedostateczne zasoby finansowe. Problemy braku kapitału wpływają nie tylko na możliwości rozwoju tych przedsiębiorstw, ale przede wszystkim na ich możliwość powstania i przetrwania w warunkach silnej konkurencji. Mikro i małe przedsiębiorstwa borykają się nie tylko z niedoborem kapitału własnego, ale także z ograniczonością kapitału obcego. O ile niski kapitał własny może być wynikiem ograniczonych zasobów początkowych założycieli firmy, wczesnego etapu jej rozwoju, małej zyskowności działalności lub niechęci do przyjmowania nowych wspólników, o tyle niski kapitał obcy jest z reguły konsekwencją ostrożności i nieufności, jaką wykazują instytucje kredytowe w stosunku do całego sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MSP).

Zapotrzebowanie na kapitał obcy nie musi w przypadku każdego przedsiębiorstwa kształtować się na tym samym poziomie. Także najmniejsze podmioty mogą wykazywać niewielkie zapotrzebowanie na np. kredyt bankowy. To niewielkie zapotrzebowanie w przypadku mikro i małych przedsiębiorstw może wynikać z początkowego etapu działalności lub tylko planów na podjęcie własnej działalności gospodarczej. Pomysł na działalność gospodarczą, w wielu przypadkach, jest bardzo prosty i nie wymaga dużego zaangażowania kapitałowego.

W Niemczech, właśnie takim przedsiębiorcom naprzeciw wychodzi publiczna instytucja kredytowa: KfW Mittelstandsbank. Jest to podmiot należący do grupy bankowej KfW, ukierunkowany na wspieranie sektora małych i średnich przedsiębiorstw. KfW Mittelstandsbank wspiera inwestycje niemieckich przedsiębiorstw w kraju i zagranicą. Pomoc finansowa została podzielona na trzy obszary: kapitał obcy (kredyty), kapitał hybrydowy oraz kapitał własny (venture capital). Pomoc finansową w postaci kredytu, mogą otrzymać różne przedsiębiorstwa, na każdym etapie działalności i o różnych potrzebach kapitałowych. Obok kredytów inwestycyjnych znalazł się także tzw. mikrokredyt.

Celem artykułu jest określenie zapotrzebowania kapitałowego przedsiębiorców w Niemczech, analiza działalności KfW Mittelstandsbank w aspekcie udzielania mikrokredytów oraz ocena skuteczności i zasadności zastosowania właśnie takiej formy finansowania.

### **Mikro i mali przedsiębiorcy w Niemczech i ich zapotrzebowanie kapitałowe**

Rynki finansowe na całym świecie już od dłuższego czasu podlegają nieustannym przeobrażeniom. Na przemiany mają wpływ różne czynniki, takie jak np.: rozwój technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych, liberalizacja i deregulacja rynków kapitałowych, harmonizacja regulacji rynków finansowych w aspekcie zabezpieczania się przed ryzykiem. Czynniki te wpływają na rynki kapitałowe, na instytucje finansowe, a ostatecznie na podmioty poszukujące kapitału.

Dla dawców kapitału, własnego jak i obcego, ryzyko finansowania zawsze odgrywało istotną rolę. Aktualnie, w dobie kryzysu, który objął wiele gospodarek na świecie, ocena ryzyka finansowania zyskuje jeszcze bardziej na znaczeniu. Spośród wszystkich kapitałodawców banki należą do instytucji, które generalnie zawsze odnosiły się z rezerwą do podejmowania decyzji o finansowaniu. Małe i średnie przedsiębiorstwa były w tym przypadku zawsze w gorszej sytuacji, gdyż cechują się generalnie niższą zdolnością kredytową, niż przedsiębiorstwa duże. Zdolność kredytowa, jako wynik relacji kapitału własnego do obcego lub do kapitałów całkowitych, znajdująca się na wysokim poziomie, jest raczej domeną przedsiębiorstw dużych, i to w dodatku mających ustabilizowaną pozycję rynkową i dobrą kondycję finansową. W przypadku MSP, a szczególnie mikro i małych przedsiębiorstw, ocenę zdolności kredytowej dodatkowo utrudnia uproszczona sprawozdawczość.

W przypadku oceny zdolności kredytowej i ryzyka finansowania firmy, istotną rolę odgrywa wielkość kapitału własnego. Według badań przeprowadzanych przez KfW, kwota kapitału własnego w przedsiębiorstwach różnej wielkości systematycznie rośnie<sup>1</sup>. Przeciętny udział kapitału własnego w kapitałach ogółem, wzrósł bowiem z 18,7% w 2002 roku do 23,9% w 2005 roku. Najmniejsze przedsiębiorstwa odnotowały wzrost kapitału własnego, szczególnie w 2005 roku<sup>2</sup>. Kształtowanie się zmian w obrębie kapitału własnego zaprezentowano w tabeli 1.

Mimo wzrostu udziału kapitału własnego w przedsiębiorstwach w ostatnich latach, wartość ta nie jest jednak ciągle dostatecznie wysoka. Wiele podmiotów gospodarczych ma z tego powodu problemy z uzyskaniem kredytu bankowego. Problem ten dotyka także

---

<sup>1</sup> Badania przeprowadzane w ramach KfW-Mittelstandspanel, obejmujące lata 2002–2005 i badające rocznie około 5 tys. małych i średnich przedsiębiorstw.

<sup>2</sup> KfW Bankengruppe, *Die Entwicklung der Eigenkapitalausstattung kleiner und mittlerer Unternehmen 2002 bis 2005*, KfW-Research. WirtschaftsObserver online, nr 36, Juni 2008, s. 3. [http://www.kfw.de/DE/Home/Kreditverbriefung/Verbriefungsplattformem\\_der\\_KfW/PROMISE/PDF\\_Dokumente\\_Promise/WOB\\_Juni\\_2008.pdf](http://www.kfw.de/DE/Home/Kreditverbriefung/Verbriefungsplattformem_der_KfW/PROMISE/PDF_Dokumente_Promise/WOB_Juni_2008.pdf), pobrano 28.12.2008.

osoby, które pragną dopiero podjąć działalność gospodarczą, a szczególnie osoby bezrobotne. Mimo, że zapotrzebowanie finansowe, o jakie zabiegają te osoby nie jest duże, to banki komercyjne rzadko decydują się na udzielenie kredytu. Potencjalni przedsiębiorcy to najczęściej założyciele mikro i małych firm. KfW, jako instytucja wspierająca sektor MSP, doskonale rozumie ich problemy i dlatego wychodzi z inicjatywą udzielania mikrokredytu.

Tabela 1

Kształtowanie się przeciętnego udziału kapitału własnego w kapitałach ogółem w przedsiębiorstwach w latach 2002–2005 (w %)

	2002	2003	2004	2005
Mikroprzedsiębiorstwa	16,0	14,1	14,7	20,1
Małe przedsiębiorstwa	13,8	15,3	19,7	19,2
Średnie przedsiębiorstwa	20,1	22,6	25,2	25,3
Duże przedsiębiorstwa	22,3	24,5	26,1	27,2
Razem (średnio)	18,7	20,4	22,9	23,9

Źródło: KfW Bankengruppe, *Die Entwicklung der Eigenkapitalausstattung kleiner...*, s. 12.

### Mikrokredyt jako wsparcie KfW Mittelstandsbank

Wielu potencjalnych przedsiębiorców w Niemczech wykazuje niewielkie zapotrzebowanie kapitałowe. W 2006 roku blisko 1,1 mln osób w wieku 18–64 lat podjęło samodzielną działalność gospodarczą. Blisko 80% z nich zgłaszało zapotrzebowanie na środki finansowe w wysokości max. 25 tys. euro<sup>3</sup>.

Mikrofinansowanie, zgodnie z definicją obowiązującą w Unii Europejskiej, to termin odnoszący się do finansowania podmiotów gospodarczych na kwotę do 25 tys. euro, z reguły w formie kredytu. Do końca 2007 roku w ofercie KfW Mittelstandsbank znajdował się program określany jako „Mikro-pożyczka” (niem. *Mikro-Darlehen*) i dokładnie odpowiadał unijnym warunkom mikrofinansowania. Kwota kredytu wynosiła bowiem w tym przypadku maksymalnie 25 tys. euro. Program ten skierowany był do osób fizycznych, małych przedsiębiorstw oraz przedstawicieli wolnych zawodów.

Dodatkowo KfW Mittelstandsbank wspierał osoby podejmujące działalność gospodarczą, przedstawicieli wolnych zawodów oraz małe przedsiębiorstwa kwotą kredytu, która wynosiła do 50 tys. euro. Program ten określany był jako „Kapitał na start” (niem. *Startkapital*). Do osób, podejmujących działalność gospodarczą, ale posiadających o wiele więk-

<sup>3</sup> KfW Bankengruppe, *Der richtige Weg in die Selbstständigkeit*, [http://www.kfw.de/DE\\_Home/Service/Download\\_Center/Allgemeine\\_Publikationen/PDF-Dokumente\\_Chancen/2008/Chancen\\_Spezial\\_01\\_08.pdf](http://www.kfw.de/DE_Home/Service/Download_Center/Allgemeine_Publikationen/PDF-Dokumente_Chancen/2008/Chancen_Spezial_01_08.pdf), pobrano 28.12.2008.

sze potrzeby kapitałowe, KfW kieruje raczej program „Kredyt dla przedsiębiorcy” (niem. *Unternehmerkredit*), którego oferta finansowa może opiewać nawet na sumę 10 mln euro. Różnice pomiędzy programami zostały wyszczególnione w tabeli 2.

Tabela 2

Warunki programów KfW Mittelstandsbank: „Mikro-kredyt”, „Kapitał na start” i „Kredyt dla przedsiębiorcy”

Cechy	Mikro-kredyt (1)	Kapitał na start (2)	Kredyt dla przedsiębiorcy
Kredytowane podmioty	osoby fizyczne, a szczególnie bezrobotne, małe przedsiębiorstwa, przedstawiciele wolnych zawodów, którzy zatrudniają do 10 pracowników	założyciele przedsiębiorstw, przedstawiciele wolnych zawodów i małe przedsiębiorstwa, które istnieją nie dłużej niż 3 lata	założyciele przedsiębiorstw, przedstawiciele wolnych zawodów i przedsiębiorstwa, które chcą inwestować na obszarze Niemiec
Przeznaczenie kredytu	podjęcie działalności gospodarczej, przejęcia przedsiębiorstw, wniesienie udziałów, przeprowadzenie inwestycji w istniejących przedsiębiorstwach zatrudniających do 10 osób, w ciągu trzech pierwszych lat ich istnienia	inwestycje rzeczowe, zakup środków wytwarzania	inwestycje w środki trwałe, budowa i rozbudowa magazynu na materiały lub towary, zakup istniejących przedsiębiorstw
Max. Kwota kredytu	25 tys. euro	50 tys. euro	10 mln euro
Zabezpieczenie kredytu	tradycyjne zabezpieczenie bankowe	tradycyjne zabezpieczenie bankowe	tradycyjne zabezpieczenie bankowe

(1), (2) – programy funkcjonowały osobno do końca 2007 r. Od 2008 r. połączone zostały w jeden program: „KfW Startgeld”.

Źródło: KfW Bankengruppe, *Maßgeschneiderte Lösungen für den Unternehmensstart*, [http://www.kfw.de/DE\\_Home/Service/Download\\_Center/Allgemeine\\_Publikationen/PDF-Dokumente\\_Chancen/2008/Chancen\\_Spezial\\_01\\_08.pdf](http://www.kfw.de/DE_Home/Service/Download_Center/Allgemeine_Publikationen/PDF-Dokumente_Chancen/2008/Chancen_Spezial_01_08.pdf), pobrano: 28.12.2008 r.

Począwszy od roku 2008, programy „Mikro-kredyt” i „Kapitał na start” istnieją w połączonej formie jako: program „KfW Startgeld”. Zabieg ten miał na celu ujednoczenie oferty finansowej dla najmniejszych podmiotów. Maksymalna kwota kredytu w programie „KfW Startgeld” wynosi obecnie 50 tys. euro. Oprócz kwot kredytu, którymi różnią się programy wymienione w tabeli 2, istotna różnica dotyczy także ich przeznaczenia. „Kredyt

dla przedsiębiorcy” ma jasno sprecyzowane cele, które wiążą się z wydatkami na zakup aktywów trwałych, takich jak grunty, budynki, budowle lub urządzenia i maszyny. Są to z reguły inwestycje o wysokiej wartości. W przypadku „Kapitału na start”, cele nie są tak wyraźnie określone. Podkreśla się natomiast, że środki w tej formie mają co do zasady wspierać małe przedsięwzięcia. Inwestycje rzeczowe zatem nie będą miały w tym przypadku zbyt szerokiego zakresu. Przez środki wytwarzania rozumie się: koszty osobowe, koszty najmu pomieszczeń, wydatki na promocję i reklamę<sup>4</sup>. Kapitał w tej formie przeznaczony jest na rozruch mikro i małych przedsiębiorstw. Często są to podmioty jednoosobowe, zajmujące się działalnością usługową lub handlową. Z tego względu raczej nie jest to program przeznaczony dla przedsiębiorstw produkcyjnych.

O tym, jak ważne jest zjawisko mikrokredytu i jak bardzo KfW angażuje się w jego rozpowszechnianie nie tylko w Niemczech, świadczy inicjatywa podjęta przez KfW Entwicklungsbank<sup>5</sup> i Międzynarodową Korporację Finansową (ang. *International Finance Corporation*, IFC). Obydwa te podmioty podpisały w Waszyngtonie porozumienie, dotyczące utworzenia ponadnarodowego funduszu refinansującego instytucje, zajmujące się mikrofinansowaniem w krajach rozwijających się i dokonujących transformacji. Fundusz dysponuje sumą 500 mln USD, która ma być przeznaczona na udzielanie kredytów mikro i małym przedsiębiorstwom. W przyszłości planuje się podwyższenie kapitału funduszu, a także pozyskanie kapitałów od innych instytucji zajmujących się finansowaniem rozwoju oraz od inwestorów prywatnych<sup>6</sup>. Inicjatywa ta odwołuje się do tradycyjnej roli małych przedsiębiorstw w rozwoju gospodarek rynkowych. Szczególnie w gospodarkach krajów rozwijających się oraz krajów, które dokonały transformacji systemu gospodarczego, ta grupa przedsiębiorstw staje się motorem przemian strukturalnych, tworzenia nowych miejsc pracy i absorpcji bezrobocia. O ile rozwój mikro i małych przedsiębiorstw może odznaczać się dużą dynamiką, o tyle rozwój instytucji finansowych w tych krajach może być niewystarczający. Brak zaplecza kapitałowego w danym kraju i instytucji, które byłyby skłonne udzielać kredytów, może stać się hamulcem rozwoju przedsiębiorstw. Podobna sytuacja dotyczyła landów wschodnich w Niemczech, które w wyniku zjednoczenia zostały włączone do Republiki Federalnej Niemiec. Aby dokonać w nich transformacji z gospodarki centralnie planowanej na gospodarkę rynkową, należało m.in. stworzyć od podstaw sektor małych i średnich przedsiębiorstw. Sektor ten nie mógłby jednak funkcjonować bez rozwinięcia zaplecza finansowego i doradczego. Dlatego instytucje wspierające z landów

---

<sup>4</sup> KfW Bankengruppe, *Sie wollen sich selbständig machen? Wir geben Starthilfe. KfW Startgeld*, [http://www.kfw-mittelstandsbank.de/DE\\_Home/Service/184291\\_Flyer\\_KfW\\_Startgeld.pdf](http://www.kfw-mittelstandsbank.de/DE_Home/Service/184291_Flyer_KfW_Startgeld.pdf), pobrano 28.12.2008 r.

<sup>5</sup> KfW Entwicklungsbank to, obok KfW Mittelstandsbank, instytucja wchodząca w skład grupy bankowej KfW, ukierunkowana na wspieranie sektora publicznego w krajach rozwijających się i dokonujących transformacji gospodarczej.

<sup>6</sup> KfW Entwicklungsbank, *KfW Entwicklungsbank und IFC geben Startschuss für länderübergreifenden Fonds zu Förderung der Kreditvergabe an Mikrounternehmer in Entwicklungs- und Transformationsländern*, Presseerklärung Nr. 086 D, Frankfurt, 22. Dezember 2008, s. 1, [http://www.kfw.de/DE\\_Home/Presse/Pressearchive/PDF/2008/086\\_D\\_Fazilitaet\\_MFI.pdf](http://www.kfw.de/DE_Home/Presse/Pressearchive/PDF/2008/086_D_Fazilitaet_MFI.pdf), pobrano 28.12.2008 r.

zachodnich zaangażowały się intensywnie w tworzenie i wdrażanie programów, ukierunkowanych właśnie na obszar landów wschodnich.

KfW jest przykładem publicznej instytucji kredytowej, wywodzącej się z zachodniej części Niemiec. Instytucja ta ma długie tradycje we wspieraniu nie tylko sektora małych i średnich przedsiębiorstw<sup>7</sup>. W ostatnich latach KfW jest jednym ze światowych liderów mikrofinansowania. W porozumieniu z rządem federalnym Niemiec, KfW Entwicklungsbank wspiera aktualnie ok. 100 mikroprzedsiębiorstw, w blisko 60 krajach rozwijających się i tych, które przeszły transformację systemową<sup>8</sup>.

Wyrazem aktywności KfW w obszarze mikrofinansowania jest także projekt niemieckiego rządu federalnego, wdrażany przez KfW Entwicklungsbank, „Inicjatywa mikrofinansowa dla Afryki Subsaharyjskiej” (niem. *Mikrofinanzinitiative für Subsahara-Afrika*, MIFSSA). Projekt ten jest istotną częścią wspierania przez federalne Ministerstwo Współpracy Gospodarczej i Rozwoju sektora finansowego w Afryce Subsaharyjskiej. W ramach MIFSSA wspierane są państwowe i regionalne instytucje związane z mikrofinansowaniem w takich państwach jak: Senegal, Ghana, Demokratyczna Republika Kongo, Madagaskar, Ruanda, Sierra Leone i Tansania. I w tym przypadku wsparcie związane jest z budową struktur gospodarki rynkowej i przeprowadzeniem reform gospodarczych. Łączne środki przeznaczone na projekt, to 20 mln euro, w tym udział KfW wynosi 2 mln euro. Projekt jest aktualnie w trakcie realizacji<sup>9</sup>.

## Podsumowanie

Mikrofinansowanie zyskuje w ostatnich latach w Niemczech na znaczeniu. Według szacunków KfW, liczba przedsiębiorców z sektora MSP, którzy skorzystali z mikro kredytów, wzrosła ze 155 tys. w roku 2003 do 407 tys. w roku 2006. Udział tych przedsiębiorstw w ogóle podmiotów korzystających z kapitału obcego, w tym samym okresie wzrósł z 8,8% do 12,4%<sup>10</sup>. Liczby te pokazują, że z roku na rok w sektorze MSP rośnie zapotrzebowanie na indywidualnie dopasowane produkty finansowe.

Mikrofinansowanie odgrywa istotną rolę także w grupie osób dopiero planujących rozpoczęcie własnej działalności. W 2006 roku 254 tys. osób podjęło samodzielną działalność, korzystając z finansowania mikro kredytem, co stanowi ok. 24% wszystkich osób, które w tym roku założyły własną firmę. Większość tych osób zgłaszała zapotrzebowanie

---

<sup>7</sup> Szerzej: J. Fila, *Znaczenie konsolidacji w sektorze bankowym w aspekcie struktury wspierania przedsiębiorstw – doświadczenia grupy bankowej KfW w Niemczech*, [w:] *Konsolidacja systemu bankowego w Polsce i innych krajach europejskich*, J. Węclawski (red.), Studia i Prace Naukowe Polskiego Stowarzyszenia Finansów i Bankowości, Zeszyty Naukowe 2/2008, s. 61–65.

<sup>8</sup> KfW Entwicklungsbank, *KfW Entwicklungsbank und IFC geben Startschuss...*, s. 1.

<sup>9</sup> KfW Bankengruppe, *Projekt – Mikrofinanzinitiative*,

<sup>10</sup> KfW Bankengruppe, *Mikrokredite im gewerblichen Bereich gewinnen in Deutschland an Bedeutung*, Presseerklärung Nr. 039 D, Frankfurt, 02. Juni 2008, s. 1, [http://www.kfw.de/DE\\_Home/Presse/Pressearchive/PDF/2008/039\\_D\\_WOB\\_Mikrofinanzierung.pdf](http://www.kfw.de/DE_Home/Presse/Pressearchive/PDF/2008/039_D_WOB_Mikrofinanzierung.pdf), pobrano: 28.12.2008 r.

na środki finansowe w kwocie niższej niż 10 tys. euro, a nawet do 3 tys. euro. Łącznie w roku 2006 z formy mikrokredytu skorzystało 661 tys. założycieli przedsiębiorstw, jak i już istniejących MSP. Łączna kwota wszystkich tych kredytów opiewała na 5,28 mld euro<sup>11</sup>.

Przedsiębiorcy chętnie korzystają z mikrokredytów, ponieważ przede wszystkim są one łatwo dostępne. Przykładowo mikrofinansowanie w ramach programu „KfW Startgeld” posiada jeszcze następujące zalety:

- kredyt ten ma stałe oprocentowanie,
- okres kredytowania może wynosić do 10 lat,
- wcześniejsza spłata kredytu nie pociąga za sobą dodatkowych opłat,
- kredyt jest dostępny nawet przy braku zabezpieczenia,
- o kredyt można występować kilkakrotnie, o ile nie przekroczy się maksymalnej, możliwej do uzyskania kwoty (50 tys euro).

Mikrokredyt jest także bezpieczniejszą formą finansowania dla dawców kapitału, czyli dla instytucji finansowych. Duże inwestycje, angażujące ogromny kapitał, wiążą się z większym ryzykiem. W przypadku mikrokredytów skala ryzyka niespłacenia kredytu jest wielokrotnie mniejsza. Oczywiście, dla banków komercyjnych korzystniejsze jest świadczenie usług dla dużych klientów, gdyż powoduje to większe przychody. Nie należy jednak zapominać, że KfW Mittelstandsbank jest instytucją, która oprócz świadczenia usług bankowych, spełnia także misję społeczną, wyrażającą się m. in. we wspieraniu małych i średnich przedsiębiorstw. Wyrazem takiej pomocy jest mikrofinansowanie.

## **THE ROLE OF MICRO LOANS IN SUPPORTING MICRO AND SMALL SIZED ENTERPRISES IN GERMANY**

### **Summary**

KfW Mittelstandsbank (KfW SME bank) supports in Germany the business founders, micro and small enterprises with special programmes covering micro start-ups in the service sector, traditional start-ups in trade and commerce as well as fast-growing start-ups in the high-tech area. With the programm “KfW Startgeld” helps KfW to make small-scale lending more attractive for commercial banks while giving start-ups and young businesses easier access to small-scale loans.

The main purpose of the report was the analysis of the activity KfW Mittelstandsbank in micro loans area and the evaluation of efficiency and necessity such form of financing.

---

<sup>11</sup> *Ibidem.*